

**Fr. Jurij Kmit. *Seeds of Wisdom: Sermons for Sundays and Holy Days* –
 О. Юрій Кміта. *Добрий посів: Проповіді на свята цілого року*. Київ:
 Родовід – Fine Art Hura Gallery 2015. 440 с.**

До наших рук потрапила розкішна книга-альбом із проповідями о. Юрія Кміта, написаними у першій половині ХХ ст. У той же період, у 1924 р., вийшла у Львові «накладом автора» книга з назвою «Проповіді на свята цілого року». Факт нинішнього прекрасного перевидання для нас одночасно і позитивний, і дещо негативний. Позитивний – бо можемо зрозуміти й відчути стиль і вагу проповідництва греко-католицького сільського духовенства в окупованій Польщею Галичині цього історичного періоду. Негативний – бо мова проповідей настільки специфічна та наповнена образами й виразами тогочасної буденщини, що важка для сприйняття сучасному читачеві.

Щоб аналізувати книгу проповідей, треба мати знання про гомілетіку та жанри цього мистецтва слова. Духовне красномовство (гомілетика) має бути побудоване на основі християнського вчення, вирізнятися образною символічною формою, насиченістю думки й афоризмами і бути спрямованим до мирян. Проповідь-казання відрізняється від гомілії-повчання центральністю і глибиною передання й інтерпретації Євангелія Ісуса Христа. Звернення до людей на проповіді можуть бути різного виду: проповідь-розповідь, урочища проповідь, проповідь-повчання, бесіда чи тлумачення Святого Письма.

Якщо прискіпливіше вчитатись у проповіді о. Кміта, то з погляду гомілетики, яка є частиною богослов'я, побачимо довгі поучування, базовані на тексті Євангелія обов'язкових свят літургійного року, які переходять у практичні повчання про суспільно правильну релігійно-національну позицію: 20% текстів релігійного, 20% – господарсько-суспільного і 60% – національно-визвольного змісту. Такий напрям духовного красномовства, як у книзі о. Кміта, нині також існує і називається «теологія визволення». Специфіка цієї богословської течії у тому, що вона не відкидає Бога, але інструменталізує Його передання, тобто «теологія визволення» скерована на політично-суспільний уклад, через який людина має віднайти себе і дійти до Бога.

Усі перелічені елементи проповіді о. Кміта (релігійні, господарсько-суспільні та національно-визвольні) важливі, але виникає делікатне питання щодо їхніх акцентів. У каноні 616 Кодексу канонів Східних Церков читаємо:

«§1. Проповідники слова Божого, відкинувши слова людського мудрування і глибокодумних доводів, повинні проповідувати вірним повне таїнство Христа, який є дорогою, істиною і життям; вони мають показувати, що земні справи і людські установи відповідно до задуму Бога Творця можуть також спрямовуватись для спасіння людей і через те чимало можуть прислужитись побудові Тіла Христового.

§2. Таким чином вони повинні ознайомлювати також з наукою Церкви про гідність людської особистості та її основні права, про родинне життя, про

цивільний і суспільний устрій, а також про здійснення почуття справедливості й праці в економічному житті, що сприяє побудові миру на землі і досягненню поступу народів».

Щоб зрозуміти дух проповідей о. Кміта, подамо цитату – початок казання у Велику П'ятницю: «Смуток, тяжкий смуток на обличчях громадян, коли ворог їх батьківщину загарбав, звоював, її надбання знищив, столочив, зруйнував; коли найкращих синів і найліпших дочок ув'язнив, замучив, заголодив; коли всяке життя припинив і умертвив!» Далі йдуть роздуми над розп'яттям Ісуса Христа, причинами Його смерті та потребою нашого відвернення від смертних гріхів, однак вступ уже задав певний тон.

У Світлий Вівторок «наближення сутінків» пояснюється так: «Пропала християнська свідомість. Громади не боронять прав своєї церкви, часто трапляється, що для марного, хвиливого зиску або неоправданого страху покидають рідні пороги своєї церкви, свого обряду; громади не боронять прав своєї школи, батьки й матері не питаються, чи вона для них рідна, чи по рідньому настроєна й чи їх спадкоємці по рідньому вчать; громади не боронять прав своєї рідної мови, їх ради урядують по-чужинецьки, не дбають у повні за те, що своє, що рідне... А з цього виходило таке в світовій війні, що коли високі особи звідувалися у наших жовнярів: Хто вони? То не казали: Ми Українці, я Українець, тільки признавали себе до чужого народу, а свого відрікалися. [...] Чи цим робом пливе підмога рідній справі? Чи це не підкопування народньої честі? Чи це камінчики, цеголки під будову своєї державности? Хто сам себе не шанує, того другі добре обскубають і насміються досхочу. Де ж християнська свідомість?»

У текстах подано й світлі богословські мислі, як, наприклад, із нагоди Стрітання Господа й Спаса нашого Ісуса Христа. Отець Кміт говорить про «схожості й подібності між світлом і божеством Ісуса та його вочоловіченням». Він так характеризує світло: «найзвершенніше живло; наймогутніше живло; найчистіше живло; найнеобнятше живло», додаючи: «Спаситель називає себе також тому "світлом світа", щоби вказати, що вчинило Його вочоловічення. Як світло освічує, огріває й оживляє, саме те приносить поява Сина Божого людям».

Потрібно ще наголосити, що 27 довгих звернень о. Юрія Кміта до свого народу переплетені цитатами багатьох відомих римо-католицьких і протестантських авторів, переважно німецькомовних. Наводяться думки східних і західних святих та Отців Церкви. Упорядники перевиданої книги-альбому слушно додають наприкінці перелік авторів і праць, якими користувався о. Кміт. Через фотокопії документів і листів, а також фотографії односельчан і родин подано життєпис о. Юрія Кміта. Збагачують видання передмови, які, однак, радше вказують на о. Кміта як на громадського діяча, ніж на проповідника Божого слова. Всі тексти подано англійською й українською мовами.

Те, що книга з проповідями є водночас альбомом, сприймається по-різному. На перший погляд, кольорові мистецькі репродукції Юрія Гури, подані

на кожній другій сторінці книги, досить влучні та добре доповнюють зміст, але подекуди не дуже ілюструють ту чи іншу проповідь. Найбільшим дисонансом є картина обіймів папи Франциска і патріарха Святослава на цілу сторінку (с. 13), яка не має нічого спільного з тематикою книги. Через те, що в книзі багато ілюстрацій на глянцевому папері, вона справді надто важка (аж 2,75 кг) для зручного читання.

Підсумовуючи, можна привітати це видання як пам'ятну книгу проповідей сільського греко-католицького пароха. Однак важливо зрозуміти контекст і тогочасні акценти просвітницького стилю, спрямовані на виховання національної свідомості у народу, підготовку його визвольної боротьби та політичної самоорганізації на початку ХХ ст. у Галичині. Книга вказує нам на важливу роль Церкви як Божої інституції, яка в усіх часах і всіх народах покликана жити викликами свого часу і допомагати людям орієнтуватися в ситуації, аби пам'ятати, що єдиним джерелом Добра у світі є Господь Бог.

Напевно, варто було б попрацювати з архівними матеріалами та шематизмами, щоби більше довідатися про о. Юрія Кміта і написати його докладну біографію. Важливо й бажано було би краще дослідити етнічно-релігійний склад і труднощі життя тих сіл, де служив отець у той час, та довідатися про етнопсихологію й історію їхніх мешканців. Щоби дійсно зрозуміти природу проповідей о. Юрія Кміта після читання Євангелія на Святій Літургії, вкрай цікаво було б дізнатися напрямні, які приходили від Перемишльської єпархії, товариства «Просвіта» та інших організацій, що діяли на користь того населення.

Книга має стати поштовхом до продовження джерельно-архівної праці та збирання в один репозитарій кращих проповідей українського духовенства, що є окремим надбанням української літератури. Це дасть змогу провести широкий аналіз проповідництва пресвітерів УГКЦ як у минулому, так і в сьогоденні, щоб зрозуміти їхній вплив на християнізацію народу, якому ця Церква покликана служити. Такі дослідження показали б минулі досягнення і програші та допомогли би скерувати нинішній дискурс на потреби нашого часу, в якому християнська наука потребує радше діалогу, ніж конфронтації з інакомислячими особами чи суспільством, аби передавати благовіст про єдиного Спасителя світу – Ісуса Христа.

Михайло Димид